

La Convenció de la Unesco sobre diversitat cultural: un tractat que arriba massa tard?

Martí Petit

- *La Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals, aprovada per de la Unesco l'octubre del 2005, reconeix la natura específica dels béns i serveis culturals, més enllà del seu valor mercantil. Tot i el seu retorn a la Unesco el 2003, els EUA no van poder evitar l'aprovació d'aquesta Convenció, concebuda com a contrapès als acords de l'OMC i de la seva lògica neoliberal. El nou tractat de la Unesco suposa una sacsejada al dret internacional i caldrà veure la doctrina jurídica que pot arribar a generar. D'altra banda, l'articulat de la Convenció, junt amb el nou Estatut d'Autonomia obren la porta a l'aplicació de polítiques culturals i a la projecció internacional de Catalunya (com ara la participació en determinats àmbits de la Unesco) que caldria no desaproveitar. I finalment, l'article analitza l'estratègia dels EUA en el sector audiovisual després d'aquest revés diplomàtic al si de la Unesco. En aquest sentit, la valoració no resulta molt encoratjadora per als partidaris de la diversitat cultural.*

Paraules clau

Unesco, diversitat cultural, Convenció, polítiques culturals, comerç internacional, nou Estatut de Catalunya, Motion Pictures Association of America (MPAA), cinema *on line*, comerç electrònic.

Martí Petit

Cap de redacció de Quaderns del CAC i professor de la Facultat de Comunicació de la UAB

La 33a Conferència general de l'Organització de Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (Unesco) va aprovar la **Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals**¹. Després d'un procés de negociacions que es va iniciar el novembre del 2001, la votació definitiva va tenir lloc a la seu central de la Unesco, a París, el 20 d'octubre passat a les 19.13 h, hora local. La Convenció va tenir els vots favorables de 148 estats membres de la Unesco, mentre que els EUA i Israel s'hi van oposar, i Austràlia, Hondures, Nicaragua i Libèria es van abstenir. Aprovat el text de la Convenció, s'entra ara en el procés de ratificació pels diferents estats. La Convenció entrarà en vigor per a aquells estats que l'hagin ratificat quan s'hagi assolit el nombre mínim de 30. En aquest sentit, el Parlament europeu va adoptar un informe que recomana la seva ratificació als 25 estats membres de la UE.² Cal observar, però, que quasi un any després de l'aprovació de la Convenció, només dos països l'han ratificada: el Canadà i Maurici.³

La Convenció consagra en l'àmbit del dret internacional la legitimitat dels estats a aplicar polítiques culturals. Els seus principis fonamentals són:

- El reconeixement de la natura específica dels béns i serveis culturals, que no poden ser tractats solament pel seu valor comercial, sinó també com a portadors de valors, d'identitat i de sentit.
- El dret dels estats a aplicar mesures de preservació i desenvolupament de totes les expressions culturals que li són pròpies.
- L'ajut a les indústries culturals dels països en desenvolupament.
- La no subordinació de la Convenció als altres acords i tractats internacionals, com els de l'Organització Mundial del Comerç (OMC).
- La creació d'un mecanisme de conciliació per a la

resolució de conflictes, que no té potestat sancionadora però sí que obre les portes a la creació d'una doctrina jurídica i una jurisprudència sobre política cultural a escala internacional⁴.

L'aprovació d'aquesta Convenció sobre la diversitat cultural marca una inflexió en un enfrontament que es va iniciar a mitjans dels anys 80 entre França i els EUA, i en la qual el país americà s'ha quedat actualment sense aliats.

La "batalla diplomàtica" sobre quin tractament jurídic ha de rebre la cultura es va encetar el 1986 a la *Ronda Uruguai*, la ronda de negociacions del GATT (General Agreement on Tariffs and Trade - Acord General sobre Aranzels i Comerç). Aquesta negociació va concloure el 1994 i va donar lloc al naixement de l'OMC. En la Ronda Uruguai, països com França i el Canadà defensaven que la cultura s'havia d'excloure de la liberalització del comerç internacional pel fet que és una activitat fonamental per a la societat, com ho són també la recaptació d'impostos o la preservació del medi ambient. D'aquesta defensa en va néixer una bandera que ràpidament esdevingué mediàtica: l'excepció cultural. Per la seva banda, la Comissió Europea (amb l'aleshores comissari britànic Leon Brittan al capdavant) plantejava que la cultura s'havia d'incloure "amb un tractament específic" en els acords de comerç internacional, atès que la cultura i l'audiovisual generen un intercanvi comercial important que cal regular (aquí es podria parlar d'*especificitat cultural*). I finalment, els EUA defensaven que la cultura era una activitat comercial com qualsevol altra; per tant, la intervenció de l'Estat no és legítima perquè podria distorsionar el correcte funcionament del mercat.

En termes de "guanyar o perdre", es pot dir que va guanyar la posició liberalitzadora dels EUA d'incloure la cultura en els tractats de l'OMC. Com a mal menor, el nivell de compromís en liberalitzar el sector cultural acceptat per la Comunitat Europea i els seus estats membres és ara com ara baix i permet preservar la legislació existent (tot i que en alguns casos, no de manera definitiva). Però la cultura està dins de l'acord general de lliure comerç i, per tant, no hi ha excepció cultural (com sí que es podria parlar d'*excepció aèria* dins dels acords de l'OMC). Això vol dir, en particular, que el sector cultural està inclòs dins les negociacions de liberalització en curs a l'OMC i de les que es puguin dur a terme en un futur. Els partidaris de l'excepció cultural, doncs, "van perdre".

Per això, ha calgut reformular l'estratègia dels sectors contraris a la mercantilització de la cultura. El discurs ha evolucionat a partir del nou context: si bé el plantejament adoptat durant la Ronda Uruguai era "defensiu", en aquests moments el discurs és "constructiu": de l'excepció cultural s'ha passat a la promoció de la diversitat cultural. I d'aquest nou *leit motiv* ha nascut la Convenció de la Unesco.

De tota manera, l'encaix de la nova Convenció al sistema jurídic internacional és certament ambigu. En el seu article 20, s'estableix per a la Convenció el mateix valor jurídic que la resta d'acords internacionals. No obstant això, la redacció és ambivalent, ja que es parla de "no supeditació", però també de "complementarietat", i deixa clar que en cap cas es podrà modificar els drets i les obligacions contrets pels estats en altres acords. Aquest punt ja ha estat objecte d'interpretacions oposades entre els signataris de la Convenció: mentre que el Regne Unit ha negat que aquest article permeti excloure els béns i serveis culturals dels acords de l'OMC (instaurant, així, l'excepció cultural), França afirma que sí⁵.

La premsa contribueix a augmentar la confusió sobre el tema. Per exemple, el 17 d'octubre (tres dies abans de l'aprovació de la Convenció) el diari francès *Le Monde* titulava així l'article que informava sobre la qüestió: "El Govern es declara satisfet pel text de la Unesco sobre l'excepció cultural". Cal observar la impropietat d'aquesta formulació, perquè *excepció cultural* és un terme propi del context de l'OMC, i no de la Unesco. A més, com ja s'ha dit, la cultura es va incloure (i no excloure) als acords de lliure comerç de l'OMC, que des dels seus inicis tenen una lògica de liberalització progressiva. Això vol dir que primer el GATT, i després la resta dels acords de l'OMC, poden tenir una evolució lenta, però no regressiva. En termes de dret internacional (i també de política cultural i de comerç), doncs, és un greu error mantenir la vigència del concepte *excepció cultural*.⁶

Els arguments favorables a la convenció: la mobilització francesa

Donada la creixent importància social i econòmica del sector audiovisual, diversos països, organismes internacionals i sectors professionals i socials es van mobilitzar per acon-

seguir un marc jurídic favorable a la diversitat cultural⁷. En aquest sentit, és destacable la intervenció del secretari general de la Francofonia, el senegalès Abdou Diouf, l'11 d'octubre de 2005, amb motiu del vintè aniversari de l'Association pour la Diffusion Internationale Francophone de Livres, Ouvrages et Revues (ADIFLOR): "Observem que l'auge de les indústries de la comunicació va acompanyat d'una difusió massiva i ininterrompuda de productes culturals que tenen una direcció dominant. Al final, el *laissez-faire* ens condueix inevitablement a la desaparició de nombroses expressions culturals o a un replegament temorós (i, per tant, perillós) de comunitats tancades sobre si mateixes."⁸

De fet, aquest moviment per a la promoció de la diversitat cultural ha estat concebut i pilotat per la francofonia. És la resposta necessària, argumenten els seus impulsors, a la globalització uniformitzadora de matriu anglosaxona. El ministre de Cultura i Comunicació de França, Renaud Donnedieu de Vabres, ho explicava així en el discurs pronunciat en la 33a Conferència general de la Unesco: "Una de les respostes fonamentals al repte que suposa el terrorisme i la violència rau en la cultura i la preservació de la diversitat de les identitats culturals. [...] Avui correspon a la nostra generació incorporar al dret internacional que les obres d'art i de l'esperit no poden ser considerades com a mercaderies. Avui correspon a la nostra generació decidir, en la nostra època en què tot s'intercanvia, en què tot pot arribar a ser objecte de comerç, que hem d'atorgar a la cultura un lloc particular, conforme a la dignitat humana. [...] Aquest missatge no és el del replegament identitari, no és el de la temptació del tancament i els particularismes que justificarien tot tipus de violència i fanatisme. Aquest missatge és el dels valors que fonamenten la Declaració dels drets humans."⁹

En tot cas, però, altres estats de llengua i cultura no francòfona també s'han posicionat a favor de la diversitat cultural, en els termes plantejats per la Convenció de la Unesco. Fem un repàs dels més destacables:

- **Trobada Internacional de Ministres de Cultura, Madrid, 11-12 juny 2005**¹⁰

En aquesta reunió, impulsada per França, el Brasil i Espanya, es va ratificar el dret de cada Estat a "adoptar mesures per a la protecció i la promoció de la diversitat

de les expressions culturals", i es va insistir en la necessitat que la Convenció "tingui un lloc adequat i legítim en el sistema legal internacional, que no impliqui la submissió jeràrquica respecte altres instruments internacionals".¹¹

- **II Reunió de Ministres de Cultura de l'ASEM (Asia-Europa Meeting), París, 7-8 juny 2005. "Diversitat cultural: oportunitats i reptes – El pla d'acció a llarg termini de l'ASEM"**¹²

La reunió informal de ministres de Cultura de l'ASEM es va celebrar per primera vegada el 1996, a partir d'una iniciativa conjunta de França i Tailàndia. Agrupa els 25 estats de la Unió Europea, la Comissió Europea, els 10 estats membres de l'Associació de Països del Sud-est Asiàtic (ASEAN), la República Popular de la Xina, la República de Corea i el Japó.

El Pla d'acció aprovat en aquesta reunió declarava la seva voluntat de contribuir a l'adopció de la Convenció a la 33a Conferència general de la Unesco.

- **Missatge del nou Papa Benet XVI, en el col·loqui "Cultura, raó i llibertat", Unesco, 3 juny 2005**¹³

En aquest missatge pronunciat a la seu de la Unesco, el Papa va declarar que "en un món a la vegada múltiple i esclatat, però també sotmès a les fortes exigències de la globalització de les relacions econòmiques i, més encara, de les informacions, és de cabdal importància mobilitzar les energies de la intel·ligència per tal que es reconguin arreu del món els drets de l'home a l'educació i a la cultura, especialment en els països més pobres."

- **Col·loqui "La diversitat cultural. Diàlegs entre els cineastes del sud", Festival de Cinema de Cannes, 27 maig 2005**

(Resum elaborat per Olivier Barlet, de l'organització Africultures.¹⁴)

Segons va explicar Miguel Necochea, de la Coalició Mexicana per a la Diversitat Cultural¹⁵, la producció cinematogràfica mexicana va disminuir un 72%, per la invasió del mercat de productes nord-americans propiciada pel Tractat de Lliure Comerç (TLC). El 2004, es van estrenar 280 films, 166 dels quals provenien dels EUA. A més, els Estats Units controlen 2.500 de les 3.000 sales de projecció de cinema de Mèxic. Necochea considera que s'ha trencat la relació entre el

cinema mexicà i el públic del seu propi país, perquè ha passat a dominar la *US ideology*. Com a conseqüència d'això, s'han tancat empreses de producció, ha augmentat l'atur en el sector i s'han reduït les exportacions audiovisuals del país. Una situació molt diferent passa al Canadà, que va excloure la cultura de les seves obligacions en el marc del TLC i pot aplicar mesures de promoció del sector. En aquest context, els cineastes mexicans exigeixen una revisió del TLC i demanen que la Convenció tingui efectes retroactius per tal de remeiar la situació.

Barlet continua el seu informe explicant la intervenció de Nabil Ayouch, de la Coalició Marroquina per a la Diversitat Cultural. Ayouch denuncia que fa 2 o 3 anys, els Estats Units van accelerar la negociació d'acords bilaterals amb una trentena de països. Les negociacions de liberalització del comerç eren plantejades en paquets que incloïen tots els sectors econòmics, circumstància que debilitava molt la capacitat de negociació dels països implicats. El Marroc en va ser un exemple, i ara no pot aplicar polítiques de promoció de la cultura nacional, per culpa d'aquest acord de liberalització amb els EUA.

En canvi, Kim Hong-Joon (Coalició Coreana per a la diversitat cultural), va explicar que el seu país representa un cas únic, amb un sistema de quota de pantalla que imposa als cinemes coreans la projecció d'un 40% de productes audiovisuals locals. Això no obstant, els Estats Units van demanar el 1999 l'abolició de les quotes coreanes, condicionant amb aquesta exigència la signatura del tractat bilateral d'inversions EUA-Corea. Això va provocar una conscienciació, tant de la indústria nacional com del públic. Hong-Joon va concloure que les pressions nord-americanes continuen i que "el renaixement del cinema coreà requereix com a arma la Convenció de la Unesco."

Els arguments contraris a la Convenció: els Estats Units

Pel que fa als EUA, la seva posició també ha evolucionat al llarg del temps. El 1984, els Estats Units van abandonar la Unesco per discrepàncies amb l'aleshores director general, el senegalès Amadou-Mahtar M'Bow¹⁶. Però quasi vint anys

més tard, el 29 de setembre de 2003, la primera dama Laura Bush va pronunciar un discurs a la sessió plenària de la Unesco, com a símbol del retorn dels EUA a l'organisme¹⁷. La reincorporació americana a la Unesco va ser gradual, i no va ser fins a la Conferència Intergovernamental, del 25 de maig al 4 de juny de 2005, en què la seva presència va esdevenir de ple dret. En aquesta reunió, l'actitud dels EUA era de presa de contacte i d'observació, i així ho explicita la pàgina web que informa dels treballs previs de la delegació: *Re-entering and Looking Ahead*.¹⁸

Precisament, en aquell moment feia dos anys que la Unesco estava debatent el projecte de Convenció sobre la diversitat cultural. La postura de la delegació nord-americana en el reingrés era formalment conciliadora, però deixava clar que s'oposava a la Convenció perquè era una barrera a la lliure circulació d'informació i idees i podia atemptar contra la llibertat d'expressió. I en efecte, l'estratègia de la delegació nord-americana perseguia desactivar el procés o com a mínim refredar-lo. En tots els seus comunicats, els EUA declaraven no entendre la pressa amb què es volia adoptar aquest acord.

De fet, però, el trajecte per a l'aprovació d'aquesta Convenció s'inicià el novembre del 2001, a la 31a Conferència general de la Unesco, en què es va aprovar per aclamació la Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural¹⁹. Aquesta declaració anava acompanyada d'un pla d'acció, que proposava un instrument internacional de caràcter vinculant i amb força de dret. Aquest instrument és precisament la Convenció. Després de diverses reunions de treball entre les delegacions dels estats membres, el projecte de Convenció va arribar a la Conferència Intergovernamental de maig-juny del 2005. Aquesta conferència havia de ser (i va acabar sent) fonamental en el procés d'aprovació. També va ser, repetim-ho, la primera reunió que va comptar amb una delegació nord-americana, per primera vegada en vint anys.

El debat de la Conferència Intergovernamental (CI) partia d'un document intern que recollia, d'una banda, tots els treballs previs i, de l'altra, la proposta feta pel president de la Conferència, Kader Asmal²⁰. Asmal havia rebut el mandat del director general de la Unesco, Koïchiro Matsuura, de presentar un document articulat, per tal d'agilitar la presa de decisions. Aquesta segona part del document representava, doncs, un impuls al procés, i va comptar amb la participació

de Mounir Bouchenaki, director general adjunt per a Cultura de la Unesco, Katerina Stenou, directora de la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg Intercultural, Jukka Liede, representant de Finlàndia i presidenta del Comitè de Redacció, i Artur Wilczynski, representant del Canadà i ponent per a les negociacions de la Convenció.²¹

La Conferència Intergovernamental arribava, doncs, amb la “feina bruta” ja feta. Però aquesta política de fets acomplerts va molestar profundament el cap de la delegació dels EUA, Robert S. Martin. En la declaració final dels EUA feta pública el 3 de juny (un dia abans de la conclusió de la CI), es feia una dura queixa pel fet que el president de la conferència donés instruccions i pressions per tal d’acordar un text definitiu. “Les normes de procediment, així com la pràctica habitual de la Unesco, s’han aplicat de manera incorrecta i tots els períodes [de decisió] s’han incomplert completament. (...) El que hem fet aquesta setmana passada ha dinamitat l’esperit de consens que habitualment caracteritza el treball de la Unesco. Això debilitarà sens dubte el prestigi de la Unesco com a organització internacional responsable i assenyada.”²²

Precisament, un dels efectes de la Convenció és el *principi de no subordinació*, que dona a la Convenció un estatut en dret internacional equivalent al d’altres tractats, com per exemple, els acords de comerç. I aquesta va ser la queixa de la delegació dels EUA: la Convenció no tracta sobre cultura, sinó sobre comerç. En l’esmentat comunicat dels Estats Units es denuncia que “atès que es tracta de comerç, aquesta convenció excedeix clarament el mandat de la Unesco. De fet, pot perjudicar drets i obligacions regits per altres acords internacionals i pot tenir un impacte negatiu per a un tancament satisfactori de l’actual ronda de negociacions de Doha [de l’OMC]. Si continua així, provocarà un retard en el progrés de la liberalització econòmica que tan positiva ha estat per al creixement econòmic arreu del món, particularment als països en desenvolupament, on la cultura juga un paper important en el desenvolupament.”²³

En qualsevol cas, l’obstrucció dels Estats Units no va aconseguir el seu propòsit, i el projecte de Convenció va arribar a la Conferència general amb un consens molt ampli. Després de l’acord a la Conferència Intergovernamental, la Conferència General (màxim òrgan de govern de la Unesco) tenia a l’ordre del dia la votació de la

Convenció. Donada la importància de l’esdeveniment, la mateixa Condoleezza Rice, secretària d’Estat dels EUA, va escriure als seus homòlegs d’Exteriors instant-los a retirar el seu suport a un projecte que, de fet, ja estava dat i beneït. Davant d’aquest aïllament diplomàtic, el Departament d’Estat va argüir que el text de la Convenció que s’havia de votar estava trufat d’ambigüitats i de contradiccions. Per això, demanava (en una única versió redactada en francès) l’elaboració “d’un nou projecte de Convenció, de manera que no es pugui interpretar erròniament per dir que els estats tenen la potestat de prendre mesures comercials proteccionistes, sota el pretext de protegir la cultura”.²⁴ Les deficiències de l’articulat es troben, a parer dels EUA, en els següents punts:

- Definició vaga del camp d’acció de la Convenció.
- Les disposicions que poden prendre les parts en la defensa d’objectius culturals mal definits poden tenir un caràcter “radical”.
- Relació ambigua entre la Convenció i altres acords internacionals, especialment els relatius al comerç.

En aquesta mateixa línia es van manifestar els principals diaris americans. Així, el 14 d’octubre de 2005, una setmana abans de la votació, el *Wall Street Journal* exposava els seus dubtes sobre la validesa de la Convenció: aquesta legítima la intervenció de l’Estat en els afers culturals i, així, “la Xina i altres països repressius estan entusiasmats amb la Convenció”.

Això no obstant, no tota la premsa nord-americana va compartir aquesta anàlisi. El 12 d’octubre, *The New York Times* publicava un article d’Alan Riding, en què remarcava el vot favorable del Regne Unit i explicava que la delegació britànica havia sol·licitat que Washington acceptés la Convenció. “La Convenció serà aprovada i, una vegada ratificada per 30 països, serà efectiva en l’ordre jurídic internacional. Els Estats Units no la firmaran i faran obstrucció, igual com ja van fer en el tractat sobre canvis climàtics (Protocol de Kioto) i el tractat pel qual es va crear el Tribunal Penal Internacional”²⁵, concloïa l’article del NYT.

La Convenció i el paper de Catalunya

A banda d’aquests detalls de la *realpolitik* que van envoltar l’aprovació de la Convenció, cal analitzar els efectes que

aquest tractat pot tenir per al disseny de polítiques culturals a Catalunya. Perquè els acords internacionals relacionats tant amb el comerç de béns i serveis culturals, com amb la promoció de la diversitat, condicionen la capacitat de maniobra del Govern català en aquesta matèria. Però contràriament al que es pugui pensar, no és cert que davant la negociació i signatura d'aquests tractats "no hi hagi res a fer". Perquè tant la Convenció de la Unesco com els acords de l'OMC no solament prenen en consideració els estats-nació, sinó també les comunitats culturals i lingüístiques que no disposen d'un estat per defensar la seva personalitat als fòrums internacionals.

Aquest és el cas, per exemple, del tracte diferenciat que rep el Quebec en matèria cultural i audiovisual dins de l'acord del GATS (Acord General sobre el Comerç de Serveis, de l'OMC). Durant la Ronda Uruguai, la delegació canadenca va defensar el caràcter federal del seu estat i així es va concretar en l'acord final: a la llista d'exempcions de l'article II del GATS del Canadà, a banda de les exempcions vàlides per a tot el país, figuren disposicions referides només al Quebec. El cas de Catalunya és comparable. En paraules de Ramon Torrent, exdirector de relacions econòmiques internacionals del Servei Jurídic del Consell de la Unió Europea, "no hi ha cap obstacle legal perquè l'Estat espanyol (o la Comunitat Europea en l'àmbit de la seva competència pròpia) doni un tracte diferencial a Catalunya en relació amb determinats aspectes del GATS, com ara l'audiovisual".²⁶ Com es veu, les autoritats espanyoles i catalanes tenen un cert marge de maniobra en aquest àmbit. Tot fatalisme davant d'una globalització que depassa l'àmbit de Catalunya és, doncs, un error polític greu.

I el mateix succeeix amb la Convenció sobre diversitat cultural. Que un estat signi un acord, adverteix Torrent, no comporta que assumeixi compromisos uniformes per a tots els seus nivells subcentrals de Govern²⁷. Una cosa és qui firma un acord internacional i l'altra és l'àmbit territorial de les obligacions assumides pel signatari, en estats d'estructura descentralitzada. Torrent va més enllà i remarca la importància de l'article 30 de la Convenció, referida als estats amb "règims constitucionals federals o no unitaris". Aquest article estableix que, en aquelles disposicions de la Convenció que siguin competència de les unitats constituents de l'estat signatari (com ara estats [de la federació], comtats, províncies o cantons), l'estat

signatari informará els governs subcentrals amb una recomanació per a la seva adopció²⁸. En estats federals o no unitaris, doncs, el paper de les instàncies de govern subcentrals tenen un paper certament decisiu pel que fa a l'assumpció d'obligacions internacionals. En aquest sentit, és destacable observar que algunes d'aquestes comunitats ja han ratificat la Convenció. És el cas del Quebec que, en data 10 de novembre de 2005, va ser "el primer Estat" (en paraules del seu primer ministre, Jean Charest) en aprovar la Convenció, i per unanimitat dels vots de l'Assemblea Nacional²⁹.

S'ha d'observar, però, que la redacció d'aquest article 30 és força confusa i, fins i tot, les versions oficials anglesa i francesa no diuen el mateix. D'altra banda, la versió no oficial catalana presenta defectes de traducció, com ja s'ha dit en la nota 28.³⁰

En qualsevol cas, és pertinent constatar que amb l'Estatut d'Autonomia de 1979³¹ a la mà, aquesta disposició que dona un cert paper als governs subcentrals no és aplicable a Catalunya. L'article 27 de l'Estatut parla "d'execució de tractats internacionals", i no pas de negociació o celebració. Fins ara, la Generalitat sols ha tingut, per tant, capacitat de desplegar els acords d'aquesta naturalesa, signats pel govern central. Vegeu l'Estatut vigent fins al 2006:

Article 27

3. La Generalitat de Catalunya adoptarà les mesures necessàries per a l'execució dels tractats i convenis internacionals en allò que afectin les matèries atribuïdes a la seva competència, segons el present Estatut.
4. Per tal com el català és patrimoni d'altres territoris i comunitats, ultra els vincles i la correspondència que mantinguin les institucions acadèmiques i culturals, la Generalitat podrà sol·licitar del Govern que celebri i presenti, si s'escau, a les Corts Generals, per a llur autorització, els tractats o convenis que permetin l'establiment de relacions culturals amb els Estats on s'integrin o resideixin aquells territoris i comunitats.
5. La Generalitat serà informada, en l'elaboració dels tractats i convenis, així com dels projectes de legislació duanera, en allò que afecti matèries del seu específic interès.

Deixant de banda l'Estatut del 79, l'article 30 de la Convenció no és aplicable, per a molts, a Espanya perquè amb l'actual règim constitucional, és un Estat unitari. A diferència d'Alemanya (Estat federal en què les unitats constituents són el conjunt dels *Länder*), la Constitució espanyola de 1978 estableix que la unitat constituent de l'Estat espanyol és la sobirania popular³². D'altra banda, en el títol III "De las Cortes Generales", capítol tercer "De los tratados internacionales" (articles 93 a 96), la Constitució diu que la "celebració" de tractats és competència de les Corts Generals o del Govern, segons els casos. I més endavant, quan defineix l'organització territorial de l'Estat i, en concret, de les comunitats autònomes (títol VIII, capítol tercer), dictamina a l'article 149.3 que l'Estat té competències exclusives en relacions internacionals. Però independentment de la validesa d'aquesta tesi, que d'altres constitucionalistes discutirien, el que de cap manera impedeix el text constitucional és que l'Estat espanyol assumeixi obligacions internacionals diferenciades per a les seves comunitats autònomes. Si en tractats de caràcter econòmic com el de la Comunitat Europea hi ha una diferenciació en els drets i obligacions per a les Canàries, per què no pot haver-hi una diferenciació en favor de Catalunya i altres comunitats autònomes amb característiques culturals pròpies en acords de contingut cultural?

Sigui com sigui, la Proposta d'Estatut d'Autonomia aprovada pel Parlament de Catalunya el 30 de setembre de 2005 dibuixava un nou marc de relacions Catalunya - Estat espanyol - organismes internacionals³³. Així, el capítol III "Acció exterior de la Generalitat" de la Proposta incloïa una sèrie d'articles que apuntaven a una nova estructura política i competencial en l'àmbit de la cultura i dels acords internacionals. L'article 199 "Participació en organismes internacionals" era prou explícit quan deia que "la Generalitat ha de participar en els organismes internacionals competents en matèries d'interès rellevant per a Catalunya, especialment la Unesco i altres organismes de caràcter cultural, de manera autònoma si ho permet la normativa corresponent, o bé, en tot cas, formant part de la delegació espanyola." Després de la negociació i posterior votació al Congrés dels diputats, aquest article va quedar pràcticament íntegre, si bé es va substituir el fragment marcat en cursiva per una fórmula més ambigua: "en la forma que estableixi la normativa corresponent".³⁴

És evident que aquest apartat pren com a referència la capacitat del Quebec de gestionar determinats àmbits de les seves relacions exteriors (de fet, aquesta província federal del Canadà té el seu propi Ministeri de d'Afers Internacionals³⁵). I precisament, la darrera fita de la projecció del Quebec ha estat l'obtenció d'una presència permanent al si de la delegació canadenca a la Unesco. El passat 5 de maig, el president del Canadà, Stephen Harper, així ho anunciava en presència del primer ministre del Quebec, Jean Charest.³⁶

Però la Proposta d'Estatut de Catalunya no s'aturava aquí i en l'article 197, "Tractats i convenis internacionals", donava un paper protagonista a la Generalitat en la matèria:

1. La Generalitat ha d'ésser informada prèviament pel Govern de l'Estat sobre els processos de negociació de tractats i convenis internacionals, si afecten les competències o els interessos de Catalunya. El Govern de la Generalitat i el Parlament poden dirigir al Govern de l'Estat i a les Corts Generals les observacions que considerin pertinents sobre aquesta qüestió.
2. *La Generalitat ha de participar en el procés de negociació dels tractats i els convenis internacionals que afectin les seves competències. Aquesta participació comporta, en tots els casos, la incorporació d'una representació de la Generalitat a la delegació negociadora i l'informe determinant del Parlament quan es tracti de competències exclusives.*
3. *La Generalitat pot sol·licitar al Govern de l'Estat la subscripció de convenis i tractats internacionals, o que aquest demani l'autorització de les Corts Generals per a subscriure'ls, sobre matèries d'interès per a Catalunya. En el cas de les competències exclusives, la Generalitat pot concloure preacords internacionals, que requereixen l'autorització de l'Estat.*
4. *La Generalitat pot sol·licitar l'autorització de l'Estat per a signar, en nom del Govern, tractats i convenis internacionals en l'àmbit de les seves competències.*
5. La Generalitat ha d'adoptar les mesures necessàries per a executar les obligacions derivades dels tractats i els convenis internacionals ratificats per Espanya o que vinculin l'Estat, en l'àmbit de les seves competències.

Altra vegada, la Proposta va ser retallada en el transcurs

de la negociació. Es van modificar els tres primers punts de l'article (marcats en cursiva) i es va suprimir el punt 4. L'article queda de la següent manera (aquesta versió en català no és oficial):

1. El Govern de l'Estat informará prèviament a la Generalitat dels actes de celebració d'aquells tractats que afectin directament i singularment les competències de Catalunya. La Generalitat i el Parlament podran dirigir al Govern les observacions que estimin pertinents.
2. Quan es tracti de tractats que afectin directament i singularment a Catalunya, la Generalitat podrà sol·licitar del Govern que integri en les delegacions negociadores representants de la Generalitat.
3. La Generalitat podrà sol·licitar del Govern la celebració de tractats internacionals en matèria de la seva competència.
4. *(Abans 5. Text sense canvis).*

Com es veu, l'"esperit" de l'article queda substancialment modificat i opta per un redactat que pugui encaixar dins de la Constitució sense modificar-la. En tot cas, després de l'aprovació de l'Estatut, caldrà veure com s'interpreta el capítol III suara analitzat i quina actitud tindrà el Govern central davant de les sol·licituds de participació de la Generalitat, en la negociació i celebració de tractats internacionals.

Però tornant a la Convenció de la Unesco, el fet cert és que el Govern de la Generalitat hi ha mostrat interès. Així es constata arran de la intervenció de Caterina Mieres, aleshores consellera de Cultura, a la IV Trobada Internacional d'Organitzacions Professionals de la Cultura, celebrada a Madrid del 9 a l'11 de maig del 2005³⁷. Una de les propostes de Mieres va ser la creació de l'Observatori de la Diversitat Cultural per fer el seguiment de la Convenció. Per tal que aquest instrument d'anàlisi sigui realment un referent a escala internacional hauria de comptar amb experts de primera línia, essent Ivan Bernier, professor de la Universitat de Laval (Quebec), o el mateix Ramon Torrent, alguns dels noms a considerar. Caldrà veure, aquí també, si el nou conseller de Cultura Ferran Mascarell manté l'interès per aquesta línia de treball.

La Convenció de la Unesco... un tractat que ja no serveix?

Finalment, i per primera vegada a la història, un organisme multilateral aprova un tractat amb força de llei que consagra la diversitat cultural com un dret humà inalienable. Tot i això, Ivan Bernier adverteix que l'alegria per la victòria de David enfront Goliat pot ser breu. Segons l'expert canadenc, "els acords de lliure comerç entre els EUA i Xile³⁸ (desembre 2002) i entre els EUA i Singapur³⁹ (febrer 2003) marquen una nova estratègia en la manera com els EUA plantegen el tractament de béns i serveis culturals en els acords de comerç"⁴⁰.

Fins al 2000, exposa Bernier, la posició oficial americana era que els productes culturals no es diferenciaven respecte les altres mercaderies. Però a partir d'aquell moment, el Govern nord-americà va canviar de postura, com es pot comprovar en una comunicació sobre audiovisual i serveis connexos a l'OMC del desembre del 2000⁴¹. En aquest document, els EUA admetien que el sector audiovisual havia canviat radicalment des del període de la Ronda Uruguai, en què les discussions es varen centrar bàsicament en la producció i la distribució cinematogràfiques i la radiodifusió terrestre de béns i serveis audiovisuals. El comunicat finalitzava anunciant que els Estats Units considerarien "comprensible els subsidis que respecten la necessitat de cada nació a fomentar la seva identitat cultural mitjançant la creació d'un entorn favorable a la cultura local"⁴².

Aquesta postura va ser adoptada també per la Motion Pictures Association of America (MPAA), en una compareixença davant del Congrés dels EUA el maig de 2001: "Molts països d'arreu del món tenen un desig raonable d'assegurar que els seus ciutadans puguin veure pel·lícules i programes de televisió que reflecteixin la seva història, les seves cultures i les seves llengües."⁴³

En altres paraules, el *lobby* de Hollywood a Washington assumia la política d'altres països en ajuts i quotes de continguts locals. De tota manera, en la mateixa compareixença al Congrés, la representant de l'MPAA, Bonnie Richardson, feia un gir interessant. Segons Richardson, aquesta concessió no representa cap problema per als seus interessos, perquè a partir d'ara, la distribució audiovisual serà a través de les xarxes de banda ampla. I

en aquest nou entorn digital, no té sentit plantejar una intervenció proteccionista estatal. En aquesta línia, l'MPAA albirava un horitzó favorable: "Afortunadament, fins a la data present, no hem vist que cap país tanqui el seu mercat a la distribució de continguts digitals [de banda ampla]. Esperem que aquest mercat romanguí sense obstacles, i esperem també que puguem comptar amb el vostre suport per tal de mantenir les xarxes digitals lliures del proteccionisme cultural"⁴⁴. I s'ha de reconèixer que l'MPAA té raó: quin sentit té aplicar una política de quotes a internet?

Aquesta postura va ser adoptada pel Govern del EUA el juliol del 2002, en la documentació aportada a les noves negociacions del GATS. L'Administració nord-americana no demanava una ampliació en la liberalització dels serveis audiovisuals convencionals, però sí que insistia en la necessitat de mantenir sense barreres el comerç de productes audiovisuals distribuïts per via electrònica⁴⁵.

Però no va ser fins als acords amb Xile i amb Singapur en què aquest plantejament va prendre cos jurídic per primera vegada i es va concretar en drets i obligacions legals. Una anàlisi en detall de les implicacions d'aquests dos acords bilaterals en el sector cultural donen a entendre el canvi radical de l'estratègia dels EUA en matèria de regulació del comerç internacional del sector audiovisual. Jack Valenti, aleshores president de l'MPAA, ho va sentenciar en el comunicat de premsa posterior a la signatura de l'acord de lliure comerç entre EUA i Xile: "En clar contrast amb acords precedents, aquest acord evita l'aproximació de l'excepció cultural (*the cultural exceptions approach*)"⁴⁶. En aquests tractats bilaterals, els EUA han desactivat la possibilitat que Xile i Singapur puguin aplicar mesures de promoció de l'audiovisual nacional.

Però això no s'acaba aquí. Ivan Bernier, en un nou estudi elaborat per al Ministeri de Cultura i Comunicacions del Quebec, ens adverteix que els EUA han estès aquesta estratègia, calladament, en els tractats amb els estats d'Amèrica central, amb Austràlia i amb el Marroc.⁴⁷ La teranyina neoliberal s'expandeix a través dels acords bilaterals.

Així que... després de l'alegria per l'aprovació de la Convenció sobre diversitat cultural de la Unesco, potser comprovem amb sorpresa que aquest acord ha arribat vint o trenta anys en retard, i que la nostra *alegria analògica* no serveix de res en un món de banda ampla. Cal mantenir totes les alertes connectades.

Nota al tancament de l'edició de *Quaderns del CAC*:

Al moment de tancar el present article, ha succeït un fet prou important com per ser comentat dins del text i no a peu de pàgina. Als primers mesos del 2006, l'MPAA va redissenar la seva web, eliminant tota la informació corporativa anterior a 2004.⁴⁸ Així, si hi fem una cerca de "Jack Valenti" (president de la Motion Picture durant 38 anys fins al 2004) no obtindrem cap resultat. Tampoc hi podrem trobar els comunicats de premsa de l'MPAA citats en el present article, ja que tots són anteriors a 2004. Aquestes referències, doncs, "s'han perdut". Sense que prejutgem res al respecte, redireccionem els lectors als dos estudis d'Ivan Bernier analitzats aquí (vegeu notes 39 i 46):

- *A Comparative Analysis of the Chile – US and Singapore - US Free Trade Agreements with particular Reference to their Impact in the Cultural Sector*
- *Los recientes tratados de libre comercio de Estados Unidos como muestra de su nueva estrategia en el sector audiovisual*

Bernier hi cita aquests comunicats de premsa i admetem la seva autoritat per garantir la veracitat sobre aquesta informació extraviada en el ciberespai. D'altra banda, hi afegim el nostre testimoni, sens dubte més modest, i afirmem que durant uns mesos, també vam tenir-hi accés, abans que l'MPAA canviés la seva web.

Notes

Nota: Totes les webs referides en aquest article han estat consultades, en una revisió final, al tancament del *Quaderns del CAC* número 23-24, el 26 d'abril de 2006. Sobre aquesta qüestió, vegeu la nota que tanca l'article, dins del text.

- 1 *Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals.*
Versió en anglès disponible a: http://www.unesco.org/culture/culturaldiversity/convention_en.pdf
Versió en francès disponible a: http://www.unesco.org/culture/culturaldiversity/convention_fr.pdf
Versió no oficial en català disponible a: http://cultura.gen-cat.net/diversitat/docs/conveni_diversitat.pdf
Sobre la traducció al català, vegeu la nota número 28.
- 2 http://www.europarl.eu.int/news/expert/infopress_page/037-7660-117-04-17-906-20060425IPR07607-27-04-2006-2006-false/default_fr.htm
- 3 <http://portal.unesco.org/la/convention.asp?language=E&KO=31038>
- 4 Els sistemes de conciliació de conflictes són freqüents en els acords i organismes internacionals. Així, a l'anterior sistema del GATT de 1947, l'arranjament de controvèrsies es feia, essencialment, bàsicament a través d'un sistema de conciliació (amb informes no vinculants de panells *ad hoc*), que creava i els experts també van parlar de doctrina o jurisprudència. Altres exemples, serien les opinions consultives de la Cort Internacional de Justícia, que no són jurídicament vinculants però també generen jurisprudència. o també els informes del Comitè de Drets Humans, no vinculants, però que tothom s'hi refereix com a impulsors d'una doctrina o jurisprudència sobre el Pacte internacional de drets civils i polítics de 1966. Això no obstant, convé observar que la jurisprudència internacional no té, segons considera la doctrina majoritària, un efecte de precedent vinculant per assumptes posteriors, sinó essencialment un valor persuasiu.
- 5 Vegeu *La Vanguardia*, 20 octubre 2005
- 6 Sobre aquesta qüestió, vegeu: TORRENT, Ramon. "L' "excepció cultural" a l'Organització Mundial del Comerç (OMC): el fonament de la política audiovisual a Catalunya", a: *Quaderns del CAC*, núm. 14, Barcelona, setembre - desembre 2002.
Versió en català disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicacions/Q14torrent.pdf>
Versió en espanyol disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicaciones/Q14torrent.pdf>
Versió en francès disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicacions/Q14torrent.pdf>
Versió en anglès disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicacionsing/Q14torrent.pdf>
- 7 Per a més informació, vegeu: PETIT, Martí. "La Convenció internacional sobre diversitat cultural (Unesco). Context, evolució i perspectives", a: *Quaderns del CAC*, núm. 18, Barcelona, gener - abril 2004.
Versió en català disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicacions/Q18petit.pdf>
Versió en espanyol disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicaciones/Q18caspetit.pdf>
Versió en anglès disponible a: <http://www.audiovisual-cat.net/publicacionsing/q18angpetit.pdf>
- 8 http://www.francophonie.org/doc/dernieres/discours_sg_2005_10_11.pdf
- 9 <http://www.culture.gouv.fr/culture/actualites/conferen/donnedieu/unesco.html>
- 10 <http://www.culture.gouv.fr/culture/actualites/communiq/donnedieu/diversite-mars2005.html>
- 11 [Textos originals en espanyol, francès i portuguès.]
- 12 http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zonesgeo_833/asiem_1057/evenements_5127/990.asec-culture-7-8-06-05_13615.html
- 13 Versió espanyola del discurs: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2005/documents/hf_ben-xvi_let_20050524_card-tauran_sp.html

- Versió francesa del discurs: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2005/documents/hf_ben-xvi_let_20050524_card-tauran_fr.html
- 14 http://www.aficultures.com/index.asp?menu=affiche_article&no=3856
- 15 <http://www.coalitionfrancaise.org/eng/cil/membres.php>
- 16 http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=3387&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- 17 <http://usinfo.state.gov/products/pubs/unesco/priority.htm>
- 18 <http://www.state.gov/p/io/unesco/46933.htm>
- 19 <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>
- 20 Versió en llengua anglesa: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001392/139257e.pdf>
Versió en llengua francesa: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001392/139257f.pdf>
- 21 Per a més informació sobre el procés de negociació de la Convenció, vegeu l'informe: BERNIER, I. *La tercera sesión de la reunión intergubernamental de expertos sobre el Anteproyecto de Convención sobre la protección y promoción de la diversidad de las expresiones artísticas y el examen del proyecto de Convención por la Conferencia General*, disponible a: <http://www.mcc.gouv.qc.ca/diversite-culturelle/esp/pdf/cronica06-01.pdf>
- 22 <http://usinfo.state.gov/xarchives/display.html?p=washfile-english&y=2005&m=June&x=200506071629501CJsamohT0.2950403&t=xarchives/xarchitem.html>
[Text original: *The rules of procedure -as well as UNESCO's normal practices- have been inconsistently applied and at times completely ignored. (...) What we have done here in the past week has undermined the spirit of consensus that normally characterizes the work of UNESCO. It will surely weaken UNESCO's reputation as a responsible, thoughtful international organization.*]
- 23 [Text original: *Because it is about trade, this convention clearly exceeds the mandate of UNESCO. Moreover, it could impair rights and obligations under other international agreements and adversely impact prospects for successful completion of the Doha Development Round negotiations. In so doing, it will set back progress toward the economic liberalization that has done so much to increase prosperity throughout the world, particularly in developing countries, where culture plays such an important role in development.*]
- 24 <http://usinfo.state.gov/xarchives/display.html?p=washfile-french&y=2005&m=October&x=20051012165201AKllenno ccM0.3783991&t=livefeeds/wfrr-latest.html>
- 25 <http://www.iht.com/articles/2005/10/12/news/entracte.php>
(L'article està tret de la web de l'*International Herald Tribune*, edició internacional del NYT.)
[Text original: *The convention will be adopted and, once ratified by 30 countries, it will go into effect. The United States will not sign it and, as with the Kyoto Protocol climate treaty and the treaty creating the International Criminal Court, will likely remain a critical - and perhaps obstructionist - outsider.*]
- 26 <http://www.audiovisualcat.net/publicacions/Q14torrent.pdf>
- 27 Dec aquesta reflexió a l'interessant intercanvi de correus electrònics mantingut amb el Ramon Torrent i la Laura Gómez Bustos, director i col·laboradora de l'Observatori de la Globalització, de la Universitat de Barcelona.
- 28 És important remarcar que la versió no oficial al català comet un error en la traducció: el terme anglès *counties* i el francès *comptés* i l'espanyol *condados* és traduït per *països*, un terme que clarament no correspon al significat d'aquells termes en les versions oficials.
- 29 Comunicat de premsa del Ministeri de Cultura i Comunicacions del Quebec: <http://mcc.quebec.qc.ca/sites/mcc/communiq.nsf/42e18349a0462c5185256b7200747b27/5535594aeb1332d7852570b5006f6e8a!OpenDocument>

Moció del Govern del Quebec a l'Assemblea Nacional per a l'adopció de la Convenció:

http://www.assnat.qc.ca/fra/37legislature1/Debats/journal/ch/051110.htm#_Toc119488116

Informe final de la comissió parlamentària sobre la diversitat de les expressions culturals:

http://www.assnat.qc.ca/fra/37legislature1/commissions/cc/expressionculturelles/rapport_final.html

- 30** A continuació transcrivim l'article 30b en les seves versions anglesa, francesa, espanyola (oficials) i catalana (no oficial):

"With regard to the provisions of the Convention, the implementation of which comes under the jurisdiction of individual constituent units such as States, counties, provinces, or cantons which are not obliged by the constitutional system of the federation to take legislative measures, the federal government shall inform, as necessary, the competent authorities of constituent units such as States, counties, provinces or cantons of the said provisions, with its recommendation for their adoption."

"En ce qui concerne les dispositions de la présente Convention dont l'application relève de la compétence de chacune des unités constituantes telles que États, comtés, provinces ou cantons, qui ne sont pas, en vertu du régime constitutionnel de la fédération, tenus de prendre des mesures législatives, le gouvernement fédéral portera, si nécessaire, lesdites dispositions à la connaissance des autorités compétentes des unités constituantes telles que États, comtés, provinces ou cantons avec son avis favorable pour adoption."

"Por lo que respecta a las disposiciones de la presente Convención cuya aplicación sea de la competencia de cada una de las unidades constituyentes, ya sean Estados, condados, provincias o cantones que, en virtud del régimen constitucional de la federación, no estén facultados para tomar medidas legislativas, el gobierno federal comunicará con su dictamen favorable esas disposiciones, si fuere necesario, a las autoridades competentes de la unidades constituyentes, ya sean Estados, condados, provincias o cantones, para que las aprueben."

(Noteu l'error en la versió oficial en espanyol, que diu "la unidades constituyentes").

"Pel que fa a les disposicions d'aquesta Convenció l'aplicació de les quals sigui competència de cadascuna de les unitats constituents, ja siguin dels estats, països, províncies o cantons que, en virtut del règim constitucional de la federació, no estiguin facultats per prendre mesures legislatives, el govern federal ha de comunicar aquestes disposicions, si escau amb el seu dictamen favorable, a les autoritats competents de les unitats constituents, ja siguin estats, països, províncies o cantons, per tal que aquestes les aprovin."

- 31** Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979.

Nom oficial: Llei Orgànica 4/1979, de 18 de desembre, publicada en el Boletín Oficial del Estado de 22 de desembre de 1979 i en el Diari Oficial de la Generalitat el 31 de desembre del mateix any.

<http://www.gencat.cat/generalitat/cat/estatut/index.htm>

- 32** Versió oficial de la Constitució espanyola disponible a:

<http://www.congreso.es/funciones/constitucion/indice.htm>

- 33** Versió oficial de la Proposta d'Estatut d'Autonomia:

<http://www.gencat.net/nouestatut/docs/proposta.pdf>

- 34** Estatut d'autonomia. Text aprovat al Congrés dels diputats, 21 març 2006.

<http://www.gencat.net/nouestatut/docs/estatutsenat.pdf>

Nota: Les traduccions del castellà aquí citades no són oficials.

- 35** Quebec, Ministère de Relations Internationales. Web:

<http://www.mri.gouv.qc.ca/>

- 36** Ministeri de Cultura i Comunicacions, Quebec, Newsletter sobre diversitat cultural: <http://www.mcc.gouv.qc.ca/diversite-culturelle/nouvelles/nouvelles06-05-08.htm#nouvelle2>

- 37** <http://www.coalicionedc.org>

- 38** Versió espanyola de l'acord a: <http://www.direcon.cl/documentos/TLC%20EEUU/version%20completa%20TLC%20Chile%20EEUU.pdf>

- Versió anglesa de l'acord a: http://www.ustr.gov/Trade_Agreements/Bilateral/Chile_FTA/Final_Texts/Section_Index.html
- 39** http://www.ustr.gov/Trade_Agreements/Bilateral/Singapore_FTA/Final_Texts/Section_Index.html
- 40** BERNIER, I. *A Comparative Analysis of the Chile – US and Singapore - US Free Trade Agreements with particular Reference to thier Impact in the Cultural Sector*
<http://www.screenquota.org/epage/upload/US%20Chile%20Singapore%20FTA%20&%20Culture%20by%20I.Bernier.pdf>
 [Text original: *The free trade agreements concluded by the United States with Chile in december 2002 and with Singapore in February 2003 mark a new development in the way the United States envisage the treatment of cultural goods and services in trade agreements.*]
- 41** WTO, Council for Trade in Services, Communication from the United States, Audiovisual and Related Services, Paragraph 9, 18 December 2000 : Doc. S/CSS/W/21
- 42** [Text original: *consider developing and understanding on subsidies that will respect each nation's need to foster its cultural identity by creating environment to nurture local culture.*]
- 43** [Text original: *Many countries around the world have a reasonable desire to ensure that their citizens can see films and TV programs that reflect their history, their cultures, and their languages.*]
- 44** [Text original: *Fortunately, to date, we haven't seen any country adopt this form of market-closingmeasure for digitally delivered content. We hope this market will remain unfettered – andhope we can count on your support as we work with our international trade partners tokeep digital networks free of cultural protectionism.*]
- 45** <http://www.usmission.ch/press2002/0702liberalizingtrade.html>
- 46** [Text original: *In stark contrast to some earlier trade agreements, this Agreement avoids the “cultural exceptions” approach.*]
- 47** BERNIER, I. *Los recientes tratados de libre comercio de Estados Unidos como muestra de su nueva estrategia en el sector audiovisual.*
 Disponible a la web del Ministeri de Cultura i Comunicacions del Quebec: http://www.mcc.gouv.qc.ca/diversite-culturelle/esp/pdf/conf_seoul_esp_2004.pdf
- 48** MPAA. Arxiu notes de premsa: <http://www.mpa.org/PressReleases.asp?content=all>